

Janusz Ryba

Nauczanie języków klasycznych w Polsce w latach 1945-2008

Streszczenie

Prezentowana rozprawa doktorska jest próbą ukazania stanu nauczania języków klasycznych w polskim systemie oświaty w latach 1945-2008. Przyjęte przez autora ramy czasowe to daty niezwykle istotne. Zakończenie II wojny światowej rozpoczęło nowy okres w historii Polski, który z jednej strony naznaczony był walką o władzę i budową komunistycznego aparatu, a z drugiej był czasem odbudowy państwa i jego struktur, w tym także systemu oświaty. Druga data graniczna to wprowadzenie najnowszej podstawy programowej, która jest dopełnieniem reformy strukturalnej polskiej edukacji z 1999 roku. Autor w swoich rozważaniach wykracza jednak poza rok 2008 wtedy, gdy odwołuje się do stosownych rozporządzeń ministerialnych regulujących proces wdrażania reformy programowej lub do praktycznych aspektów funkcjonowania nowej podstawy programowej.

Punktem wyjścia i impulsem do powstania niniejszej pracy doktorskiej była istotna luka w badaniach nad polską oświatą powojenną. Dotychczas nie powstało bowiem żadne monograficzne opracowanie podejmujące temat nauczania języków klasycznych w Polsce po 1945 roku, a istniejące publikacje, rozproszone w różnych czasopismach, mają charakter krótkich artykułów polemicznych, sprawozdań, referatów, odczytów, poradników metodycznych, wymiany doświadczeń nauczycieli-praktyków i dają pewien obraz dyskusji toczących się w środowisku filologów klasycznych, ale nie stanowią spójnego pod względem metodologicznym opisu stanu kształcenia klasycznego po 1945 roku.

Stan badań, przyjęta metodologia pracy, problematyka oraz główne cele badawcze zaprezentowane zostały we wstępie. W zakończeniu natomiast autor zawarł wnioski końcowe oraz podjął próbę zdefiniowania warunków optymalizacji kształcenia klasycznego we współczesnym liceum ogólnokształcącym i czynników wpływających na efektywność procesu dydaktycznego. Całość wywodów ujęta została w pięć rozdziałów, z których pierwszy ma charakter ogólnego wprowadzenia w tematykę

polskiej edukacji po 1945 roku. W tej części rozprawy przedstawione zostały najważniejsze zmiany strukturalno-organizacyjne polskiej oświaty. Autor szczególną uwagę zwrócił na kształtowanie się nowej polityki oświatowej w powojennej Polsce, podstawowe akty prawa oświatowego, projekty kolejnych reform edukacji i ich wdrażanie oraz zmieniającą się strukturę systemu kształcenia ogólnego. Zastosowany został układ chronologiczny z podziałem na okresy, których ramy czasowe wyznaczają poszczególne reformy edukacji. Stąd pierwszy przedział czasowy to okres tzw. prowizorium oświatowego, tj. lata 1945-1948. Następnie omówione zostały lata 1948-1961, 1961-1970, 1971-1989 oraz funkcjonowanie systemu oświaty w Polsce po roku 1990 oraz główne założenia reformy programowej z roku 2008.

Rozdział drugi zawiera szczegółową, opracowaną przede wszystkim w oparciu o źródła archiwalne, analizę stanu nauczania i miejsca języków klasycznych w powojennej polityce oświatowej państwa. Autor, wychodząc od charakterystyki zasad organizacji kształcenia ogólnego w „szkole jędrzejewiczowskiej”, przedstawił proces przebudowy systemu edukacji, likwidacji pełnego kształcenia klasycznego oraz dyskusje dotyczące miejsca greki i łaciny w nowej szkole. Następnie omówiony został wpływ kolejnych reform edukacji na nauczanie języków klasycznych i kultury antycznej oraz podjęte na początku lat osiemdziesiątych próby odbudowy w polskim systemie oświaty pełnego kształcenia klasycznego.

Rozdziały trzeci i czwarty poświęcone zostały omówieniu programów nauczania języków klasycznych i kultury antycznej pod kątem zawartych w nich celów kształcenia oraz treści nauczania. Autor, stosując metodologię współczesnych badań glottodydaktycznych, poddał szczegółowej analizie treści nauczania w zakresie kompetencji językowych i kulturowych. Omówione zostały kwestie nauczania gramatyki i konstruowania komentarza gramatycznego, dyskusja na temat receptywnych i produktywnych kompetencji językowych w nauczaniu języków klasycznych, miejsce i funkcje ćwiczeń translacyjnych w procesie dydaktycznym greki i łaciny oraz charakterystyka specyfiki kształcenia klasycznego.

W części piątej natomiast autor poruszył najważniejsze zagadnienia i zmiany zachodzące w metodyce nauczania języków klasycznych. Także w tym rozdziale zastosowane zostały narzędzia metodologiczne współczesnych badań glottodydaktycznych ze szczególnym uwzględnieniem modelu układu glottodydaktycznego. W toku wywodów autor szczególną uwagę zwrócił na kwestie motywacji, znaczenia greki i łaciny dla kształcenia humanistycznego oraz walorów

formalno-kształcących języków klasycznych. Wśród szczegółowych zagadnień z zakresu metodyki omówiona została metoda gramatyczno-tłumaczeniowa i zjawisko eklektyzmu metodycznego jako cechy nowoczesnego kształcenia językowego, w tym także nauczania języków klasycznych i kultury antycznej. Końcowa część rozdziału poświęcona jest charakterystyce materiałów dydaktycznych używanych w nauczaniu greki i łaciny po 1945 roku.

Niniejsza rozprawa doktorska jest próbą ujęcia najważniejszych cech i zmian w obrębie kształcenia klasycznego po 1945 roku. Ze względu na obszerne ramy czasowe oraz ogrom różnorodnych zagadnień, z których każde może być traktowane jako odrębny problem badawczy i wymaga zastosowania innej metodologii, niektóre obszary, choć bardzo istotne, zostały omówione pobieżnie. Wymagał tego jednak syntetyczny charakter pracy oraz przyjęte przez autora założenie, żeby przedstawić zagadnienie nauczania języków klasycznych w jak najszerszym spektrum i wskazać najistotniejsze obszary omawianej problematyki, które być może w przyszłości zostaną rozwinięte już jako odrębne projekty badawcze.